

Олена СОХАЦЬКА, Ірина МОРКВА

І АЃЃІ АЕОЕАЕ І ²АААДЖААІ І АІ ДААОЕР ААІ І В І І ААОЕІ АЕО ААААІ АЕ А ОІ І ААО ОІ ДІ ОААІ І В І І АІ АІ НА²ОІ АІ АІ АЕІ І І І ²×І І АІ І І ДВАЕО

Розглянуто методи регулювання податкових гаваней в умовах фінансово-економічної нестабільності. Зроблено історичний екскурс, показано позитивні та негативні аспекти застосування у світовій податковій системі, виявлено причини звинувачень податкових гаваней у посиленні світової економічної кризи, показано перспективи їх упорядкування в процесі виходу з економічної кризи.

Світова економічна криза 2007-2009 років супроводжується інтенсивними науковими дослідженнями та узгодженими діями урядів з метою мінімізації її впливу, зокрема і у вирішенні проблем оптимізації податкових систем. Однак, спроби лідерів великої двадцятки G20 врегулювати діяльність податкових гаваней, викликають стільки ж захоплення, скільки і нових запитань.

Ще у далекому 2000 році Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) в рамках боротьби із “шкідливими податковими методами” опублікувала чорний список “податкових гаваней”, куди увійшли 35 офшорних територій. Деякі з офшорних юрисдикцій потрапили і до списку Робочої групи з фінансових операцій Міжнародної комісії з відмивання коштів (FATF).

Уряди та центробанки усіх країн регулярно публікують власні переліки сумнівних у податковому сенсі територій. Структура даних списків широко варіюється залежно від критеріїв та цілей віднесення країн до розряду офшорних.

На сьогоднішній день поняття “офшорна країна”, «податкові гавані», «податкові оазиси» тощо є дискусійними. Проте, якщо подивитися на проблему очима економіста, до офшорних зон де-факто належать країни, які мають спрощений режим реєстрації компаній, низький рівень оподаткування, слабкий валютний контроль та високі можливості розміщення капіталу у більшості країн світу.

В результаті, жителі офшорних територій за обсягом ВВП на особу конкурують з жителями потужних держав-експортерів нафти – Катару, Кувейту чи Норвегії. В цілому офшорні компанії використовують для оптимізації податку на прибуток. Компанія декларує на батьківщині низькі прибутки, а основні платежі через мережу іноземних компаній спрямовуються в офшорну компанію, звільнену від оподаткування. Зокрема деякі фінансово-промислові групи реєстрували своїх високооплачуваних працівників у штаті дочірніх компаній з “податкових гаваней”. Це дозволяло економити колосальні кошти на податках з доходів фізичних осіб, а також приховувати за завісою конфіденційності істинні розміри бонусів топ-менеджерів.

Відповідно, поки провідні країни світу не врегулюють функціонування податкових гаваней, вони не зможуть ефективно боротися з надмірними сумами бонусів, що зараз виплачуються директорам корпорацій підтриманих урядом за рахунок платників податків.

Впровадивши єдиний податковий стандарт з розкриття фінансової інформації в усіх “податкових гаванях”, провідні країни світу отримають доступ до даних про фактичних власників офшорних компаній. Це сприятиме спрямуванню доходів даних фірм до консолідованих доходів корпорації, що підлягають оподаткуванню згідно з нормами національного законодавства. Оскільки у більшості країн такі доходи потрібно декларувати, власника офшорної компанії можуть притягти до відповідальності за ухилення від сплати податків.

Цілком логічно, що провідні держави світу розпочали війну з усіма подібними схемами. Проте лише тепер, в умовах глобальної кризи, G-20 серйозно активізувала свій анти-офшорний фронт. Детальний аналіз дозволяє виявити низку серйозних мотивів для проведення такої політики провідних країн світу.

По-перше, латання бюджетних «дірок». За повідомленням Конгресу США, 83 із 100 найбільших корпорацій країни помістили свої дочірні компанії у офшорні зони. Внаслідок цього економіка цієї держави щорічно втрачає до 100 мільярдів доларів. Повернення коштів з офшорних структур, прихованих від податкових органів, може стати суттєвим джерелом поповнення державних бюджетів.

Падіння доходів внаслідок фінансової кризи спровокувало значні дефіцити, які можна перекрити бар'єрами для переведення капіталів в офшорні юрисдикції.

По-друге, відновлення довіри виборців та світової спільноти. Боротьба з "податковими гаванями" є одним з небагатьох ефективних іміджевих інструментів, які залишилися в руках урядів розвинутих країн.

У світі розгортається ціла кампанія з послаблення діяльності так званих податкових «оазисів». Криза примусила кожну країну шукати та повертати кошти з банківських рахунків інших держав. Про початок анти-офшорної політики (з допомогою штрафних санкцій) на «податкові раї» було оголошено лідерами країн Великої двадцятки (G20) на щорічному саміті в Лондоні. Серед основних домовленостей варто відзначити введення санкцій проти "податкових гаваней" з березня 2010 року. Проте – це повідомлення не справило такого враження, як попереднє комюніке квітневого саміту G-20, що проголошувало закінчення ери банківської таємниці та проведення рішучість дій для захисту фінансових систем.

Згідно з декларацією, прийнятою на саміті G-20 у Лондоні, для зупинки дій податкових юрисдикцій, що не запровадили єдиного стандарту розкриття фінансової інформації, уряди розроблять низку санкцій для захисту своїх баз оподаткування. Вони включатимуть інвестиційні обмеження для інвесторів з офшорних зон та більш високі штрафи за податкові злочини.

Проблема регулювання податкових гаваней активно обговорюється при урядах провідних країн світу. Сформовано коаліції, зокрема у США, при Головному бюджетно-контрольному управлінні [US Government Accountability Office] створено "Мережу податкової справедливості" [Tax Justice Network], яка вивчає найбільших користувачів податкових гаваней у кожній країні. Статті з даної проблеми опублікували Генеральний секретар ОЕСР Анхель Гурія (Angel Gurría) [1,2] Кен Фінкельштейн (Ken H. Finkelstein) [10], Том Азарра (Tom Azzara) [15], Том Ентвістл (Tom Entwistle) [16], Гойт Барбер (Hoyt Barber) [8,9], Самуель Бланксон (Samuel Blankson) [14].

В Україні проблеми регулювання податкових гаваней почали досліджуватися недавно, в даному контексті слід виділити роботи Ю.В.Макогона, В.І. Ляшенко, В.О. Кравченка [1]. Проте недослідженими залишаються перспективи регулювання податкових гаваней у світовій податковій системі, які призвели до відтоку капіталу з провідних країн світу. На сьогоднішній день, за даними Boston Consulting Group (BCG), офшорні банки управляють капіталом в розмірі 7 трлн. доларів.

В даній статті ставиться завдання визначити перспективи та шляхи подальшого регулювання податкових гаваней, як інструментів боротьби з відтоком капіталу з бюджету провідних країн світу в контексті формування нового світового економічного порядку.

Виникнення і застосування податкових гаваней є результатом діяльності банківських секторів Великобританії. Проте, питання виникнення податкових гаваней і досі залишається дискусійним. Так, по мірі розвитку світової економіки все більша кількість країн почали створювати податкові гавані, приваблюючи, таким чином численні фінансові організації. Загалом, основною причиною виникнення «попиту» на податкові гавані стало створення транснаціональних корпорацій, швидкий ріст яких спричинив різку інтернаціоналізацію банківської діяльності.

У сучасній економіці найважливішою метою створення офшорних юрисдикцій є залучення фінансового бізнесу. Швейцарія є першою сучасною моделлю юрисдикції фінансової секретності, створеною в якості притулку для іноземного капіталу і є центром обміну грошей. У вісімнадцятому столітті Міська Рада Женеві (Швейцарія) прийняла закон, який вимагав від банкірів вести облік рахунків своїх клієнтів, але забороняв їм розкривати цей облік без її згоди.

Соціальний і політичний переворот в Німеччині в 30-х роках цього століття і введення швейцарського Закону про банківську секретність в 1934 році (переглянутий в 1971 році), забезпечили Швейцарії чільне місце в світовій фінансовій секретності. Мільярди доларів європейського багатства зберігалися в безпеці в швейцарських банках під час Другої Світової війни.

Протягом 60-80-х рр. XX століття в міжнародних інвестиціях домінували багатонаціональні корпорації, які могли обирати розміщення джерел свого фінансування і організувати структуру капіталу своїх дочірніх компаній. Це давало їм змогу двозначно трактувати концепції податкового резидентства і джерела отримання доходу, використовуючи юридичні особи, засновані у зручних юрисдикціях.

Особливими для встановлення та розвитку податкових гаваней стали 1970-і рр. Послаблення і остаточна відмова від валютного контролю призвели до розквіту "офшорних" фінансів і буму в податкових гаванях. Це було наслідком як відвертого ухиляння від сплати податків, так і використання сірих схем. Оскільки великі багатонаціональні корпорації належать і до фінансового, і до реального секторів економіки, у них є свобода формування складних фінансових структур – фінансові інституції,

такі, як банки, навіть мають більше свободи. Дослідження, проведені у червні 2009 року Головним бюджетно-контрольним управлінням США [US Government Accountability Office] і коаліцією “Мережа податкової справедливості” [Tax Justice Network], довели, що найбільшим користувачем податкових гаваней у кожній країні, є саме банки.

Професор економіки у бізнес-школі Кенту (Kent Business School) Марк Гемптон (Mark Hampton) заявив: «Податкові органи мають неймовірні проблеми з розплутуванням історії та власності податкових гаваней. Якщо вони й можуть це зробити, то часто їх важко охарактеризувати як фальшивки» [12].

Особливо важливим є той факт, що для багатонаціональних корпорацій суть є тією ж: прибутки від фінансових трансакцій врешті-решт оподатковуються за низькою або нульовою ставкою, роблячи їх більш прибутковими, ніж справжні бізнес-зусилля. Це спотворення податкової системи спрямувало надлишки ліквідності у великі спекулятивні фінансові трансакції. Офшорна система секретності була головним елементом непрозорості, що підірвала корпоративне і фінансове регулювання.

Останнім часом багато країн світу ввели в силу закони про секретність відповідно до швейцарської моделі і стали конкурувати за залучення міжнародних капіталів. Податкові гавані розглядають фінансовий бізнес як відносно стабільне джерело доходів і активно розвивають його. Увага податкових гаваней приділяється активній політиці залучення фінансового бізнесу. Для багатьох острівних держав, що не мають в розпорядженні конкурентних переваг, даний вид діяльності є єдиним доступним способом залучення ресурсів для економічного розвитку. Наприклад, Барбадос, прийняв поправки до банківського законодавства з метою вдосконалення своєї конкурентоспроможності як фінансового центру. Багами очолили дуже прогресивну кампанію з тим, щоб стати елітним центром реєстрації банків, страхових компаній і судів. Кайманові Острови є найбільш досконалим центром фінансової секретності серед новітніх податкових юрисдикцій. Сьогодні тут зареєстровано 12000 корпорацій, що перевищує кількість місцевих жителів, і вважається, що через конфіденційні банківські рахунки щорічно проходять 10 мільярдів доларів.

З даного приводу на саміті великої двадцятки G20 в Пітсбургу президент США Барак Обама висловився наступним чином: «Будівництво на Кайманових островах, здійснює 12000 транснаціональних корпорацій. Це можна вважати або найбільшим будівництвом у світі, або найбільшим податком в світі» [1,2].

Вирішення проблеми полягає у фундаментальних реформах системи міжнародної співпраці фіскальних і фінансових регуляторів та їх координації. Міжнародне податкове співробітництво вимагає всебічної багатосторонньої системи і для отримання, і для обміну інформацією щодо всіх податків, з необхідними гарантіями для платників податків. Вимога до багатонаціональних корпорацій розбивати їхню облікову інформацію за кожною країною, в якій вони ведуть діяльність, додасть системі таку необхідну прозорість. Реформи повинні включати зсув у напрямку до спільного оподаткування, яке, на думку багатьох спеціалістів із міжнародного оподаткування, давно вже на часі. Це було б бажаним додатком до нових пропозицій адміністрації Обами, які вносять зміни до правил щодо відтермінування від сплати податків.

Ідея створення таких реформ зробить міжнародну податкову систему більш ефективною і справедливою та усуне головну причину існування податкових гаваней. Вони принесуть великі заощадження коштів для бізнесу і, можливо, навіть закрийють у банках департаменти, що придумують марнотратні потворні схеми з метою уникнення оподаткування.

Наприклад, візьмемо хедж-фонди. Податкові органи у США і Великобританії, прийнявши довільну інтерпретацію правил щодо резидентства та джерела доходів, визнали, що ці фонди є резидентами офшорних територій і їхнє джерело прибутків знаходиться там же (переважно на Кайманових островах) – хоча ними фактично керують із Лондона і Нью-Йорка. Не тільки прибутки цих фондів трактуються так, ніби вони походять із Кайманових островів і, таким чином, не оподатковуються, але їхній розподіл не підлягає оподаткуванню – що є великою вигодою для їхніх інвесторів. Розташування фондів у таємничій юрисдикції полегшує уникнення оподаткування і є відкритим запрошенням до ухиляння.

Марк Гемптон (Mark Hampton) стверджує: “Більша частина податкових гаваней - це англійські території, або в деякому розумінні асоціації з Великобританією через уряд та інші угруповання.” Він продовжує: «Отже, Великобританія повинна вирішити багато питань прийняти це всерйоз, оскільки будь – де: чи це Теркські, чи Кайманові острови – відповідальність за їхню діяльність несе Лондон» [12].

В цілому визначення змістового наповнення поняття податкових гаваней є складним та багатограним. Термін “податкова гавань” в загальному вигляді має на увазі будь-яку країну з низькою або нульовою податковою ставкою на всі, або окремі категорії доходів, певний рівень банківської або

комерційної секретності, і мінімальну, або повну відсутність резервних вимог центрального банку, чи обмежень по конвертованій валюті.

Використаємо трактування Джефрі Коліна Паве́ла (Geoffrey Colin Powell): «Податкову гавань слід ідентифікувати, як складову структури податку, яка встановлена свідомо, щоб мати перевагу, і використовувати, всесвітній запит на можливості брати участь в анулюванні податку. Центральна особливість податкової гавані – це те, що його закони і інші заходи можуть використовуватися, з метою уникнення законів податку або правил інших юрисдикцій» [11].

Унікальність полягає в тому, що майже будь-яка країна світу може розглядатися як податковий притулок в тому відношенні, в якому вона надає стимули нерезидентним (немісцевим) компаніям інвестувати капітал. Особливістю податкової гавані є не тільки низький рівень оподаткування, але розповсюдження пільгового режиму винятково на нерезидентні компанії, що не здійснюють діяльність на території юрисдикції, і, що є найбільш важливим, забезпечення ефективного режиму фінансової секретності.

На думку Джефрі Коліна Паве́ла (Geoffrey Colin Powell), термін “юрисдикція фінансової секретності” більш вдалий для опису поєднання корпоративної і банківської секретності з податковими пільгами.

Основним критерієм класифікації податкових гаваней, стало виконання країнами статті 26 Модельного податкового кодексу ОЕСР, що передбачає зобов'язання практично необмеженого обміну інформацією щодо адміністрування, або примусового виконання національного законодавства. Тобто, якщо країна погодилася надавати конфіденційну інформацію про компанію та її власників на запит іноземної держави, вона офшором уже не вважається.

Під покровом банківської таємниці та захисту конфіденційної інформації про власників компаній капітали опиняються в зоні недосяжності для національних урядів. Слід відзначити, що ці фінансові ресурси при необхідності можуть швидко залучатися.

Наприклад, для мінімізації митних платежів офшорна компанія, що належить власнику з країни А, може закупити продукцію машинобудування у країні Б, і одразу ж перевести даний товар на баланс дочірньої компанії в країні А у вигляді інвестицій в основні засоби.

Зазвичай внесення інвестицій митними зборами не обкладається. Таким чином, завдяки перетворенню офшорною компанією імпортичних основних засобів на прямі іноземні інвестиції підприємці мінімізують митні виплати, а державні бюджети не отримують жаданих фінансових ресурсів.

Сьогодні діяльність податкових гаваней привернула увагу провідних міжнародних організацій та урядів країн. Як уже зазначалося вище, за даними Boston Consulting Group (BCG) здійснюють управління капіталом в розмірі 7 трлн. доларів, а за оцінками Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) – 11,5 трлн. доларів. Як підрахували експерти британської організації Oxfam, фізичні та юридичні особи із високо розвинутих країн тримають на офшорних рахунках 6,2 трлн. доларів, але щорічно дана сума зростає на 200–300 млрд. дол. В результаті, із державної казни в таких країнах здійснюється відтік 124 млрд. доларів у вигляді недоотриманих податків. В цей же час міжнародна економічна допомога країнам, що розвиваються становить 103 млрд. доларів. З точки зору експертів Oxfam, країни можуть отримувати значно більші надходження при більш прозорішому офшорному законодавстві і більш строгому оподаткуванні в кожній країні зокрема.

Тому боротьба з рецесією, пошук фінансування для зростаючого бюджетного дефіциту призвів до формування опозиції щодо офшорних центрів. Представниками анти-офшорного фронту є президент США Барак Обама, Прем'єр – міністр Великобританії Гордон Браун, Генеральний секретар ОЕСР Анхель Гуріа (Angel Gurría). На саміті G20 було прийнято рішення про формування санкцій проти податкових гаваней. На ньому Анхель Гуріа (Angel Gurría) стверджував, що: «За останні декілька тижнів був досягнутий більший прогрес в боротьбі проти податкових гаваней, ніж за всі минулі десятиліття» [1,2].

Міністр фінансів Великобританії Стівен Тімс (Stiven Timms) сказав: “Я бачу чудовий прогрес в проблемі регулювання податкових гаваней та банківської таємниці за минулі декілька місяців. Ера банківської таємниці закінчується. Проте існує проблема прозорості податкових гаваней, оскільки були приховані факти в таких юрисдикціях, тому непрозорість податкових гаваней спричиняє проблеми, які ми спостерігаємо в світовій економіці» [15].

Поштовхом до створення анти-офшорного фронту, стала публікація списку сорока податкових гаваней, серед яких тридцять п'ять прийняли стандарти Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) про прозорість і обмін інформацією. Але сім країн відмовились співпрацювати і в результаті чого потрапили в «чорний список». Проте станом на 7 квітня 2009 року в цей перелік ще не входила жодна країна.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) постійно оновлює списки податкових гаваней. Було опубліковано три види списків – «чорний», «білий» та «сірий». До «білого» переліку потрапили країни, які виконують міжнародні обов'язки в податковій сфері – Кіпр, Мальта, о. Гуернсі, Джерсі та інші. У «сірий» список потрапили країни, які тільки умовно прийняли стандарти (ОЕСР), не реалізували їх, а саме: Бельгія, Австрія, Ліхтенштейн, Люксембург та інші. В свою чергу, прем'єр-міністр Люксембургу Клод Жанкер (Klod Juncker) сказав: «Банківська таємниця – це не синонім до податкової гавані. Я не міг уявити собі, що ЕУ погодиться на те, що Бельгія, Австрія та Люксембург потраплять в список, як країни, до яких необхідно застосувати санкції» [1,2].

Анхель Гурія (Angel Gurría) на саміті G20 в Пітсбургу зазначив: «Рух фінансових центрів за недавні тижні надав бажану рекламу нашим зусиллям просувати прозорість і обмін інформації щодо питань податку» [1,2].

На сьогоднішній день уся увага зосереджена на вирішенні проблеми банківської таємниці у податкових гаванях. Тому, щоб уникнути потрапляння країнами у «чорний» список (ОЕСР) частково послаблюється рівень секретності навколо власників рахунків в банках податкових гаваней. З цього приводу колишній прем'єр-міністр Ліхтенштейну Отмар Хаслер сказав: «Наша банківська таємниця завжди використовувалась для захисту приватних інтересів громадян і буде слугувати їм надалі. Проте, таємниця банківського вкладу не може бути джерелом ухилення сплати податків» [16].

Так Бельгія застосовує автоматичний обмін інформацією із країнами-партнерами, такі ж заходи почали застосовувати Австрія, Люксембург та Ліхтенштейн. Особлива увага приділяється Швейцарії, на банківських рахунках якої, за даними Boston Consulting Group (BCG), знаходиться 2 трлн. доларів. В результаті цього між Міністерством Юстиції США та банком UBS AG виник конфлікт. Міністерство юстиції США вимагає розкриття 52000 рахунків, власниками яких є американські громадяни, але банк UBS AG погодився лише на 250 рахунків. Швейцарія категорично відмовляється відкривати банківську таємницю іншим країнам, погоджуючись це зробити тільки в разі підозри про ухилення сплати податків. В результаті більшість західноєвропейських компаній направляють свій капітал в Ірландію та Швейцарію. «Передбачена законом податкова ставка Швейцарії складає 24%. Але в умовах конкуренції ця ставка може легко знизитися до 8–10%, що створить позитивні умови для заощадження компаній», – стверджує Поль Шмідт (Pol Schmidt), який очолює департамент з міжнародної податкової політики в компанії Hostetler [16].

«Ірландія, тим часом, має 12.5% корпоративної податкової ставки і має добре налагоджений зв'язок з митними органами», – говорить Конор Беглі (Conor Begley), незалежний податковий консультант та колишній редактор видання Dublin Thornton. «На чому ці компанії дійсно укладають парі – так це те, що взаємовідносини Ірландії та США є тісними, тому уряд Ірландії не буде змінювати законодавчу базу». «Мігруючі компанії, ймовірно, мають більше переваг в Ірландії, ніж на острівних країнах. Такі компанії можуть вільно проводити збори правління в Дубліні», – стверджує Поль Шмідт (Pol Schmidt) [16].

Схожий метод обміну інформацією використовує Україна, а саме Конвенцію про взаємну адміністративну допомогу у податкових справах. Учасниками даної конвенції є Бельгія, Данія, Ісландія, Франція, Польща, Голландія, США, Фінляндія, Швеція, Великобританія, Канада, Норвегія. Конвенція передбачає можливість обміну інформацією між уповноваженими органами країн-учасниць (зі сторони України до таких органів відносять: Державна Митна Служба України (ДМСУ) та Пенсійний фонд України), проведення одночасних перевірок, допомога у вилученні нарахованих податків і заборгованості по них.

Відповідно до цього документу, обмін інформацією можливий тільки для встановлення суми і збору податку, вилучення податкової заборгованості. Особливим аспектом Конвенції є те, що передбачена можливість надання інформації особі про діяльність якої відбувається обмін інформацією.

Наприклад обмін інформацією України та Кіпру, який передбачає співпрацю Підрозділу по боротьбі з відмиванням грошей (MOKAS) Республіки Кіпр та Державним департаментом фінансового моніторингу України («Меморандум»). Співпраця регулює питання оподаткування доходів резидентів однієї країни, отриманих на території іншої країни і порядок уникнення подвійного оподаткування таких доходів.

З даного приводу висловився Ніколас Мікеллод (Nicolas Michellod) аналітик і консультант компанії Selent: «Оскільки фінансова криза вимагає значного фінансування з боку урядів, тиск проти податкових гаваней і банківської таємниці зростає. Це не несподіванка, що малі країни, такі, як Ліхтенштейн є першими, під таким тиском».

І справді, низький рівень оподаткування в Ліхтенштейні призвів до притоку більше 70000 міжнародних компаній і концернів і сьогодні більша частина бюджету країни формується за рахунок

податкових надходжень. Даний факт вивів Ліхтенштейн на перше місце щодо рівня ВВП на душу населення. Відповідно до даних CIA The World Factbook, на кожного громадянина цієї країни припадає 118000 доларів. Проте така ситуація є не довготривалою, оскільки фінансова криза змусила високорозвинуті країни здійснювати пошук додаткового джерела доходу для бюджету. Тому в серпні 2009 року між Ліхтенштейном та Великобританією було підписано договір, згідно з яким податкові органи обох країн зможуть обмінюватись інформацією про банківські рахунки. На сьогоднішній день в Ліхтенштейні відкрито 5000 рахунків британськими вкладниками, а загальна сума на цих рахунках складає 2,3 млрд. євро. Британський міністр фінансів Стівен Тіммс (Steven Timms) впевнений, що співпраця Ліхтенштейну та Великобританії принесе в бюджет країни більше 1,6 млрд. євро.

Дана програма діятиме з 2010-го по 2015 рр. британські вкладники зможуть добровільно відкрити інформацію про свої рахунки, заплативши при цьому штраф в розмірі 10% податків, які не виплачувалися державні казни за останнє десятиліття. В банках та трастових компаніях з числа власників рахунків буде проведено незалежний аудит.

«Це покращить Ліхтенштейн і буде сприяти позиціонуванню країни в перспективі, як фінансового центру», – прокоментував договір з Великобританією прем'єр-міністр Ліхтенштейну Клаус Чучер[15].

Виникають питання і навколо інших податкових гаваней, зокрема це стосується малих острівних країн. Так у Росії в період валютної кризи 1997–1998 рр. відбувся відтік іноземної валюти в розмірі \$70 мільярдів у податкову гавань Тихого Океану острова Науру (Nauru).

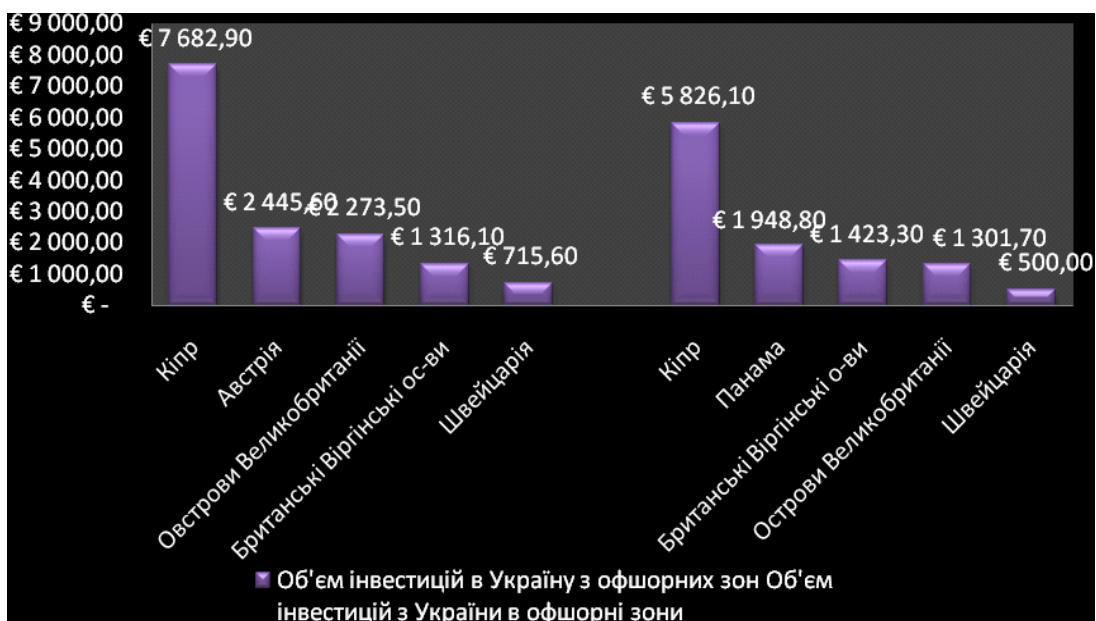
Ще до квітневого саміту G20 анти-офшорний фронт поклав початок двом глобальним тенденціям. По-перше, підштовхнув розвиток альтернативних банківських центрів – зокрема, Сінгапура, Гонконгу і Королівств Перської затоки (Дубай, Бахрейн). По-друге, примусив традиційні офшори задуматися, як утримати клієнтів. Так, Швейцарія і Ліхтенштейн мають намір обговорювати з країнами-партнерами можливість проведення податкових амністій для власників «закритих» рахунків. Адже в нинішній ситуації клієнтам офшорних банків значно важче користуватися своїми не задекларованими засобами – фактично гроші можна витратити лише на території офшорної зони.

Для України анти-офшорний фронт не є відчутним, оскільки, як показано на рисунку 1, основними партнерами України є Кіпр, Панама, Віргінські о-ви, Швейцарія та острови Великобританії.

За даними Державної податкової адміністрації України, через податкові гавані 262 українські компанії провели експортні операції на 3,6 млрд. грн.

Найбільші обсяги експортованої продукції направлялися на адреси компаній, які зареєстровані в офшорних зонах Британських Віргінських островів – 3,47 млрд. грн., Гібралтару – 106,7 мільйона гривень, та Багамських островів – 7 млн. грн.

Зазвичай фактичним отримувачем була інша країна, ніж та, з якою українське підприємство уклало угоду. Сьогодні в Україні особлива система оподаткування поширюється тільки на імпортні операції з офшорами.

За часткою прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну лідером є Кіпр, з якого надійшло - 21,2%, інвестиційно активними є також Австрія – 6,6%, Віргінські Британські острови – 3,5% та Швейцарія – 2,1%.

Оскільки задля вступу в Євросоюз Кіпр підняв нульову ставку податку на прибуток до 10%, ця юрисдикція з класичного офшору перетворилася на країну з “пом’якшеним оподаткуванням”. Разом з тим, на Кіпрі діє нульова податкова ставка на пасивні доходи: дивіденди, роялті, відсотки за кредитами.

Дотепер декларацій про співпрацю з OECD не має ні від Кіпру, ні від Панами, чи Белізу. На думку міністра фінансів острова Мен Алана Бела (Alan Bell): «Легко сказати «Закриємо всі податкові гавані!», але як можна закрити таку країну як Швейцарія. В останні дні з’являється нова риторика – замість «закриття» говорять про «території закритості» і «регульовані гавані». Іде наближення до стратегії OECD – покращувати обмін інформацією між великими і малими країнами» [5].

Актуальним, на даний час, залишається питання контролю за надлишковою ліквідністю у світових валютах. США та ЄС, які через стимулюючі пакети антикризових заходів безпрецедентно збільшують грошову масу, вкрай зацікавлені в контролі над рухом ліквідних коштів. Тому численні офшорні центри, які під час глобальної кризи всмоктують мільярди умовних одиниць, можуть так само легко повернути їх, як тільки розпочнеться стійке відновлення. Це може знецінити світові валюти, особливо долар.

Політика G-20, як вважають ряд науковців може серйозно не вплинути на рентабельність офшорного бізнесу, адже усуне лише одну з багатьох переваг офшорних юрисдикцій – конфіденційність фінансової інформації. При цьому безперешкодний доступ до даних надаватиметься винятково компетентним державним органам на вимогу.

Такі переваги офшорних зон як: низькі податкові ставки, полегшений валютний контроль та можливість вільного переміщення капіталу і надалі приваблюватимуть міжнародні корпорації. Оскільки в короткостроковій перспективі не залишиться жодного “секретного” офшору, жодна гавань не втратить своєї конкурентоспроможності.

Саме на цьому наголошує Швейцарія, яка контролює більше третини офшорних потоків і погоджується повністю прийняти єдині податкові стандарти за умови, що такі кроки зроблять усі без винятку податкові гавані.

Для розвинутих країн, особливо США, розкриття інформації дасть можливість краще контролювати рух надлишкової ліквідності у рамках монетарної політики, наповнювати бюджет ресурсами без допомоги друкарського станка, а також боротися із світовим тероризмом та відмиванням коштів, арештовуючи рахунки окремих юридичних та фізичних осіб в офшорних банках будь-якої юрисдикції.

Таким чином, нова схема “прозорості на вимогу” дозволить урядам багатьох країн запліщувати очі на одні офшорні схеми і публічно викривати інші. Покрив конфіденційності і надалі захищатиме інформацію офшорних компаній від поглядів сторонніх спостерігачів.

В контексті формування нового економічного порядку більшість науковців, експертів та регуляторів схиляються до того, що правила діяльності податкових гаваней повинні регулюватися. В першу чергу слід встановити вимоги до розкриття банківської таємниці та передачі інформації між країнами. Однак зробити це буде дуже непросто. Сьогодні з’явилася надія запровадити регулювання цієї сфери завдяки скоординованим діям лідерів G20.

Таким чином, податкові гавані є справді ефективним, дієвим фінансовим джерелом, який можна використовувати в процесі додаткового фінансування в період рецесії. Але, як було показано вище, некерованість функціонування податкових гаваней може мати катастрофічні наслідки не тільки для податкової системи країн світу, але й для банківського сектора, що може призвести до поглиблення кризи.

Що ж стосується України, на наш погляд, необхідно створити конкретний механізм розкриття інформації на вимогу інших країн, який би регулювався не тільки Конвенцією, але й двосторонніми міжнародними угодами.

Перспективи регулювання податкових гаваней в майбутньому неможливо охопити в одній статті, тому дослідження даної проблематики буде продовжуватися.

Література

1. Макогон Ю. В., Ляшенко В. І., Кравченко В. О. «Регіональні економічні зв’язки та вільні економічні зони»: Підручник. Вид. 2-е, розширене та доповнене. – Донецьк: Альфа-Преса, 2004. – 544 с.
1. Angel Gurria. G20: Cleaning up the world economy. *Guardian*. March 2009.
2. Angel Gurria. The end of the tax-haven era. *Guardian*. August 2009.

3. Bonnie Lee // *Taxperts: The Complete Book of Dirty Little Secrets and Tax Deductions for Small Businesses the IRS Doesn't Want You to Know*. 2009. P.217.
4. Chris Edwards and Daniel J. Mitchell // *Global Tax Revolution: The Rise of Tax Competition and the Battle to Defend It*. 2008. P.14.
5. Frederic P. Miller, Agnes F. Vandome, and John McBrewster // *Offshore financial centre: Offshore company, Tax haven, Money laundering, Piercing the corporate veil, Corporate law, Offshore trust, Captive insurance, Offshore fund, Offshore bank*. 2009. P.5, 7.
6. J. C. Sharman // *Havens in a Storm: The Struggle for Global Tax Regulation (Cornell Studies in Political Economy)*. 2006. P.38.
7. Jerome Schneider // *The Complete Guide to Offshore Money Havens, Revised and Updated 4th Edition: How to Make Millions, Protect Your Privacy, and Legally Avoid Taxes*. 2000. P.261.
8. Hoyt Barber // *Tax Havens Today: The Benefits And Pitfalls Of Banking And Investing Offshore*. 2007. P.64.
9. Hoyt Barber // *Secrets of Swiss Banking: An Owner's Manual to Quietly Building a Fortune*. 2008. P.19-24.
10. Ken H. Finkelstein // *The Tax Haven Guide Book*. 2008. P.89.
11. Lee Hadnum // *The World's Best Tax Havens: How to Cut Your Taxes to Zero and Safeguard Your Financial Freedom*. 2009. P.382.
12. Mark P Hampton and Jason P Abbott // *Offshore Finance Centers and Tax Havens: The Rise of Global Capital*. 2009. P. 52.
13. Richard A. Gordon // *Tax Havens and Their Use by United States Taxpayers - An Overview*. 2002. P.209.
14. Samuel Blankson // *The Ultimate Guide to Offshore Tax Havens*. 2008. P.102.
15. Tom Azzara // *The Tax Haven Reporter*. 2009. P.116.
16. Tom Entwistle // *The Worlds Best Tax Havens*. 2009. P. 214.
17. Walter H. Diamond and Dorothy B. Diamond // *Tax Havens of the World*. 1997. P.73.
18. www.investgazeta.com.ua